

5. Краснолуцький К. К. Проблематика розвитку професійної освіти в Україні: сучасні тенденції та перспективи / К. К. Краснолуцький // наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – 2013. – №2. – с. 24.

6. Литвиненко В.А. Основи арт педагогіки: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. – с. 146.

7. Полторак Л. Ю. значення методів арт-терапії у професійній діяльності майбутніх соціальних працівників / Ю.Л. Полторак // Педагогічний дискурс. – 2014 – №16. – с. 160.

8. Пурніс Н. Е. Арт-терапія в психологічному супроводі персоналу / Н. Е. Пурніс // Видавництво «Мова», 2008. – с. 14–15.

9. Тамакова Т. Усвідомлення професійної ідентичності студентами-медиками (за допомогою арт-терапії) // Простір арт-терапії: Збірник наукових праць. – Вип. 2 (4). – К., 2008. – с. 58 – 64.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2018 р.

**Lytvynenko V. A.
Minkovsky O. O.**

**Литвиненко В. А.
Міньковський О.О.**

ART THERAPY AT THE SYSTEM OF COMPLEX REHABILITATION OF PARTICIPANTS OF ANTITERROR OPERATION

The article deals with problem use of art therapy in the system complex rehabilitation of participants of antiterror operation. In the article an analysis is presented of the application of art therapy, the means of art therapy on the rehabilitation process with participants of antiterror operation.

Key words: *art therapy, complex rehabilitation, participants of antiterror operation.*

АРТ-ТЕРАПІЯ В СИСТЕМІ КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

У статті розглянуто проблему вивчення арт-терапії в системі комплексної реабілітації учасників антитерористичної операції (АТО). У статті представлено аналіз впливу арт-терапії, засобів арт-терапії на реабілітаційний процес з учасниками антитерористичної операції.

Ключові слова: *арт-терапія, комплексна реабілітація, учасники антитерористичної операції.*

Постановка проблеми. На сьогодні вельми актуальним та, водночас, проблемним питанням в нашій країні є – надання комплексної реабілітаційної допомоги, в тому числі й психологічної допомоги, військовослужбовцям, їх сім'ям та вимушеним переселенцям з зони антитерористичної операції [7].

Актуальність. В сучасних умовах питання збереження та відновлення фізичного та психічного здоров'я учасників АТО, а відтак удосконалення корекційно-реабілітаційної роботи набуває все більшої актуальності. Тому виникає гостра необхідність у пошуку ефективних шляхів реабілітації військовослужбовців після перебування у зонах військових конфліктів, у тому числі в зоні АТО [2].

Мета статті проаналізувати можливості застосування арт-терапії в системі комплексної реабілітації учасників антитерористичної операції.

Об'єктом дослідження є комплексна реабілітація учасників антитерористичної операції.

Предметом дослідження є застосування арт-терапії в системі комплексної реабілітації учасників антитерористичної операції.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивченням даної проблеми займалися вчені А. А. Воронков, Е. М. Коробка, М. М. Матяш, Л. І Худенко, Н. О. Дзеружинська, Л. Ф. Шестопалова, П. В. Волошина, А. А. Воронкова, О. О. Буряк а інші.

Результати дослідження та їх обговорення. Як показують інформаційні джерела, на сьогодні в збройному конфлікті на Сході України беруть участь більше 50 тис. українських бійців. Водночас, стрімко збільшується кількість учасників АТО, які повертаються додому та поповнюють ряди осіб з обмеженими можливостями.

З даною інформацією погоджуються М. М. Матяш, Л. І Худенко, які зазначають, що ситуація в Україні, яка склалась в останні роки, призвела до все більшої кількості загиблих, поранених, заручників з числа військових та цивільного населення.

З причини удосконалення військової техніки, тактики ведення боїв, появи явища так званої «гібридної війни» учасники АТО мають все менше можливостей щодо збереження власного як фізичного, так і психічного здоров'я.

А. А. Воронков акцентує увагу на тому, що у структурі психічних захворювань військовослужбовців строкової служби та осіб, звільнених з військової служби, невротичні розлади посідають друге місце (28,8%), а серед усіх причин непридатності та обмеженої придатності до військової служби їх питома вага становить (8,7%), що зумовлено в першу чергу несприятливими соціально-психологічними чинниками [7, 8].

У дослідженнях Л. Ф. Шестопалової, П. В. Волошиної наголошуються на тому, що збільшується кількість учасників АТО із посттравматичними стресовими розладами. Н. О. Дзеружинська зазначає, що даний факт викликає інтерес дослідників щодо проблеми психічного здоров'я тих, хто зазнав впливу стрес-факторів збройних конфліктів [3].

У працях О. О. Буряк висвітлено проблему психічних розладів у військовослужбовців за умов локальних конфліктів, стихійних лих або при виконанні службових обов'язків у екстремальних ситуаціях [2].

На наш погляд, саме арт-терапія, яка є синтезом декількох галузей наукового знання (мистецтва, медицини, психології), а в психолого-корекційній практиці - це сукупність методик, заснованих на застосування різних видів мистецтва в своєрідній символічній формі здійснювати корекцію психо-соматичних порушень, психоемоційних процесів та відхилень в особистісному розвитку; здатна вирішити цілу низку завдань щодо удосконалення реабілітаційної роботи з учасниками АТО [5, 6].

Спеціальні дослідження С.С. Корсакова, В.М. Бехтерева, І.М. Догеля, І.М. Сеченова, І.Р. Тарханова, Г.П. Шипуліна та інших виявили позитивний вплив арт-терапії на різні системи організму людини: серцево-судинну, рухову, дихальну, центральну нервову.

Важливими були висновки В. М. Бехтерева, про те, що негативні емоції (страх в першу чергу) блокують функції кори головного мозку, що призводить до втрати орієнтування людини в оточуючому середовищі і може стати причиною її смерті. Позитивні емоції від спілкування з мистецтвом здійснюють лікувальний вплив на психосоматичні процеси, сприяють психоемоційному напруженню людини, мобілізують її резервні сили, обумовлюють її творчість в усіх галузях мистецтва та

всього життя в цілому. Саме ці висновки вітчизняних вчених лягли в основу наукового обґрунтування використання арт-терапії в реабілітаційній роботі з дорослими [1, 9].

Результати програми реабілітації учасників АТО із застосуванням арт-терапії впроваджено в практику діяльності навчально-наукової лабораторії інноваційних корекційно-розвивальних, арт-технологій та ерготерапії кафедри здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії (ІКРАТЕ) ННІФК Сум ДПУ імені А.С. Макаренка.

Особливістю проведення арт-терапевтичних занять в рамках комплексної програми з учасниками АТО було схвалення і прийняття всіх продуктів арт-терапевтичної діяльності, незалежно від їх змісту, форми і якості. Під час проведення таких занять з учасниками АТО ми заохочували їх виражати внутрішні переживання спонтанно і не турбуватися про художню цінність своїх робіт. В процесі проведення занять з арт-терапії було приділено достатньо часу й полегшенню сублімації почуттів, наданню технічної допомоги та емоційної підтримки учасників АТО.

Адже, захисна функція арт-терапевтичного простору, як вважає Т. Г. Глухова, забезпечує можливість регресу психіки і тим самим необхідну ступінь «відкритості» людини для психотерапевтичної роботи. Регресія і відтворення регресивного матеріалу (досвіду, ролей, ситуацій) в арт-терапевтичному процесі ведуть до взаємодії з цим матеріалом і його потенціальної реінтеграції [4].

Під час впровадження занять з арт-терапії провідна роль належить педагогу-реабілітологу, оскільки від його професіоналізму, розуміння особливостей психічного розвитку, від уміння відчувати внутрішній стан, від здібностей зацікавити творчою роботою, вміння створити доброзичливу атмосферу в процесі арт-терапевтичної діяльності учасників АТО буде залежати успіх корекційно-реабілітаційної роботи в цілому.

Таким чином, базуючись на корекційно-особистісному і дійовому підходах, арт-терапія має єдину мету – гармонійний розвиток людини; розширення можливостей її соціальної адаптації за допомогою засобів мистецтва, участь в громадській і культурній діяльності.

Висновки. На наш погляд, арт-терапія, яка містить у собі художньо-естетичні, гуманістичні, пізнавальні, моральні цінності й впливає на моральне, духовне становлення людини, є досить ефективним засобом комплексної реабілітації учасників АТО.

Водночас, лише правильно організована арт-терапевтична діяльність з учасниками АТО з використанням арт-терапевтичних прийомів в якості психотерапевтичного й психокорекційного інструмента дає позитивні результати в досягненні загальної мети процесу комплексної реабілітації щодо забезпечення здоров'я, гармонізації розвитку особистості, інтеграції у суспільство.

Література:

1. Артпедагогика та арттерапия в спеціальному освітанні: Учеб. для студ. сред. и высш. учеб. заведений / Е.А. Медведева, И.Ю. Левченко, Л.Н.Коммисарова, Т.А. Добровольская. М., 2001. 247 с.
2. Буряк О.О. Соціальна адаптація військовослужбовців. Шляхи та методи реабілітації осіб з «військовим синдромом» та посттравматичним стресовим розладом / О.О. Буряк, М. І. Гіневський, Г. Л. Катеруша. Харків : ХУПС ім Івана Кожедуба, 2014. 168 с.
3. Волошин П. В. Посттравматичні стресові розлади: діагностика, лікування, реабілітація / П. В. Волошин, Л. Ф. Шестопалова, В. С. Підкоритов. – Харків: Либідь, 2002. 48 с.

4. Лебедева Л. Д. Практика арт-терапії: підходи, діагностика, система занять. СПб.: Речь, 2003. 256 с.
5. Литвиненко В.А. Основи арт-терапії: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів України, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка. 2-ге вид., перероб. І доп. Суми: [ФОП Цьома С. П.], 2016. 132 с.
6. Михайлов Б. В. Психотерапія. Харків : ОКО, 2002. 767 с.
7. Попов В. Е. Психологічна реабілітація воєннослужащих після екстремальних впливів. М. : Медицина, 1992. 214 с.
8. Трошин О. В. Основи соціальної реабілітації і профориєнтації: Уч. посібник. М. ТЦ Сфера, 2006. 384 с.
9. Шевандрин Н. И. Психодіагностика, корекція і розвиток особистості. М. : ВЛАДОС, 2001. 90 с.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2018 р.

**Lytvynenko V. A.
Sydorenko K. O.**

**Литвиненко В. А.
Сидоренко К. О.**

APPLICATION IMAGE-THERAPY TECHNOLOGIES IN HEALTHCARE-DEVELOPING ROBOTS WITH CHILDREN OLDER PRESCHOOL AGE

The article presents the features application image-therapy technologies as a modern healthcare-developing robots with children older preschool age (5-6 years).

Key words: *image-therapy technologies, technologies, healthcare-developing robot, children older preschool age.*

ЗАСТОСУВАННЯ ІМАГО-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОЗДОРОВЧО-РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті представлено особливості застосування імаго-терапевтичних технологій як в контексті оздоровчо-розвивальної роботи з дітьми старшого дошкільного віку (5-6 років).

Ключові слова: *імаго-терапевтичні технології, технології, оздоровчо-розвивальна робота, старший дошкільний вік.*

Постановка проблеми. Останнім часом імаго-терапевтичні технології набувають все більше популярності, що дозволяють створювати умови для виявлення потенційних можливостей і стимулювання особистості, зростання дитини, корекція і розвиток (самореалізації, самовираження, підвищення адаптивних здібностей особистості, зміна стереотипів її поведінки, прояв соціальної і творчої активності) [2].

На сьогодні все частіше застосовують імаго-терапевтичні технології у оздоровчо-розвивальній роботі дітей старшого дошкільного віку. В даний час багато дітей відчувають потребу у спілкуванні, прийнятті та розумінні, мають невиражені, затамовані відчуття гніву, тривоги, відчуття власної неспроможності, незадоволеності і безвихідності та самотності. Але не завжди у своєму повсякденному житті діти можуть подолати самотійно ці негативні стани та задовольнити свої потреби [2].